

Mangel paa Følelse for Sproget gør sig gældende i den danske Tekst, enten i Urimeligheder eller i ulogisk Sprogbrug¹. Det er Smaafejl, men de bestyrker desværre det Præg af Unøjagtighed, den historiske Undersøgelse undertiden sløres af, og som altid stikker særlig i Øjnene, naar det drejer sig om Middelalderhistorie. Efter Gennemlæsningen af Bogen lykønsker man endnu engang Aksel Christensen til hans Feudalundersøgelse og føler sig derudover yderligere bestyrket i Kravet om, at dansk Middelalderhistorie gøres til Genstand for en lang Række Detailundersøgelser, før den næste Oversigt skal skrives. —

John Danstrup.

Jens Arup Seip: Et Regime foran undergangen - Frederik Stang - Ole Jacob Broch. Oslo 1945. 248 Sider.

Emnet for Værket er det afgørende Omslag, der indtræder i norsk Statsliv i den sidste Menneskealder af det 19. Aarhundrede; det er ikke selve »Systemskiftet« i 1884 det gælder, men Forudsætningerne herfor. »Regimet«, som gik under, »var et utpreget funktionsstyrer. Regjeringen bestod av menn som var steget i gradene innenfor embetsverket; den bar knapt spor av innslag fra godseierklasse eller borgerskap. Angrepet på regimet bestod i et krav om politisk kontroll med landets administrasjon« fra Folkerepræsentationens Side. Og Forfatteren mener med Rette, at »det merkelige er ikke at krisen til sist kom, men at den kom så sent«, og han ser det saaledes, at den indtræder med Begivenhederne i 1872, »tolv år før regimets undergang«.

blandt en Række andre latinske termini, maa det hedde *felonia* (173); *regni Dacie pocioribus cum popularibus* maa i Nom hedde *r. D. pociores cum popularibus*, ikke *cum populares* (227); hvorfra har Forf. det flere Steder anførte Begreb *plenitudino*? sorgfuld hedder *moestus*, ikke *moestrus* (100); var det ikke bedre med *seigneur* lige end *seigneur ligius* (162)? staa der *toto regni* i Forf.s Kilde (88)?

² Hvad mener Forf. om denne Periode: »Under de tre Valdemarssønner, der udgjorde een fortsat regeringskrise og var præget af uregelmæssige og uventede kongeskifter« (84)? Der kan ikke være Tale om, at det engelske Heptarkis Smaastater kan have hævdet sig som »*rex bretwalda*«, men at deres *Fyrster* en efter en prøvede derpaa (17); i Perioden »Som nævnt havde den . . . skildrede kongemagt kun at stadfæste folkets beslutninger, og selv overfor kongens forslagsret viste folket sig uvilligt« (25), maa selv da være fejlagtigt anvendt, da Forslagsretten, Initiativet, altid har været en yderligere Beføjelse, som de politiske Magtgrupper har kæmpet særlig hårdt om; ligeledes er Anvendelsen af *og* nederst Side 66 logisk fejlagtig. Af den Slags Skodesløsheder findes der flere.

Den Krise er det, Bogen skal skildre. Dr. Seip gør det paa sin egen, meget særprægede Maade. Problemet er stillet knapt og klart op, men han nærmer sig til dets Løsning ad Veje, der ikke er de almindelige. Krisen udkrystalliserer sig for ham i et personligt Modsætningsforhold mellem to Mænd, og derfor er Bogens Undertitel ogsaa bleven: Frederik Stang — Ole Jacob Broch. Det er afgjort Personerne, der optager ham. Alt det andet: aandeligt, politisk, socialt og økonomisk Grundlag for Udviklingen kender han godt nok, og man mærker det stadig som Baggrund for Skildringen. Men den gælder i første Række en Magtkamp mellem Politikere, og han gennemfører sin Undersøgelse med dyb menneskelig Forstaaelse, vaagen psykologisk Sans, omfattende Kendskab til et aabenbart meget righoldigt Kildemateriale og betydelig Fremstillingsevne.

Et Anlæg af Skildringen efter disse Linjer gør utvivlsomt god Virkning i et Værk, som øjensynligt henvender sig til en videre Læsekreds; Anbringelsen af Henvisningsmaterialet bag i Bogen uden Notetal hører med til dette literære Tilsnit. De rent personlige Momenter er ogsaa altid dem, der appellerer stærkest og forstaaes bedst af en større Offentlighed. Og Forsøget er utvivlsomt falden gunstigt ud ved Skildringen af Frederik Stang; han er nemlig en Hovedfigur paa den politiske Scene i disse Aar, og hans personlige Udvikling faar en umiskendelig Indflydelse paa Begivenhedernes Gang. Mindre overbevisende er Behandlingen af Ole Jacob Broch, ikke saaledes at Billedet er fortegnet eller udvisket, tvært imod er det maaske ham, Forfatteren bedst har forstaaet, men fordi man meget vanskeligt synes at kunne stille ham op som egentlig Modspiller overfor den ledende Minister. Han er det en kort Tid, men mest indenfor Statsraadsværelsets fire Vægge. De to Mænd prøvede at samarbejde i tre Aar, men deres Meninger skar stadigt sammen, og i 1872 kom det til Brud; Broch gik her uomtvisteligt mod Stang i den Sag, som blev afgørende for Regimets Skæbne — Spørgsmaalet om Regeringsmedlemmernes Adgang til at deltage i Storthingets Forhandlinger. Men han fremkalder ikke Konflikten; hans Meninger er næppe fuldt repræsentative for den Opposition, der gjorde det; ikke heller er det ham, som fører Kampen videre, eller som kom til at danne Regering i 1884. Hans Indgriben i Sagen er en Episode, selv om den følger naturligt af hele hans politiske Indstilling i Fortid og Nutid. Broch personificerer slet ikke Oppositionen paa samme Maade som Stang »Regimet«, og naar Fremstillingen lægger an paa, at han skal gøre det, kommer den ud af Balance.

Dette er en speciel Svaghed ved Dispositionen af »Et regime

foran undergangen». Der er en anden, mere generel, som klæber ved hele Fremgangsmaaden. Naar man saaledes trækker de optrædende Personer frem i første Række, kommer de rent menneskelige Motiver let til at spille en uforholdsmæssig Rolle til Forklaringen af deres Handlinger. De er der selvsagt altid, men man maa ikke overdrive deres Betydning. Og Muligheden for at fejle paa det Punkt bliver saa meget større i det foreliggende Værk, fordi et helt Galleri af Bipersoner ogsaa faar deres Karakteristik, gode i mange Maader, til Tider næsten mere skarpttegnede end Hovedfigurerne, fordi de er kortere, men altid er det de psykologiske Momenter, der spiller den store Rolle. Og med den Vurderingsmaade kan man let komme til at gøre Uret.

Det falder navnlig i Øjnene ved Dommen om Birch-Reichenwald. Er det helt berettiget at sige, at han »ved skjebnens ironi kom til at stå som representant både for en ny konstitutionsell skik i norsk statsstyre og for en nasjonal politik« (S. 72)? Det er rigtigt, at Birch-Reichenwald ikke egnede sig til at være politisk Fører, og med hans Temperament har den rent personlige Skuffelse over Statholderstridens uheldige Udgang i 1860—61 utvivlsomt spillet en umaadelig Rolle for hans senere Holdning, men kan man uden videre afvise Muligheden af, at disse Begivenheder ogsaa har givet ham og hans Kreds en ny Forstaaelse af hele Unionsforholdet og de Farer, de svenske Revisionskrav rummede? Stang forstod dem ikke og kom aldrig til at forstaa dem. Den offentlige Mening gik lige straks nærmest »Kong Birch« imod, men i hans og hans Ministerkollegers Standpunkttagen laa der umiskendeligt Spirer til en ny Politik, som efterhaanden klarede sig ud og bar Grøde i det ny Aarhundrede. Er det en historisk Betragtning at se saadant som en Tilfældighed? Den ligner i hvert Fald unægteligt en Tanke.

Og der er mere endnu. Bogen fører fra sine første Sider op til Brydningerne indenfor det norske Statsraad i Foraaret 1872, men Begivenhedsrækken brister, Udviklingstraaden tabes, fordi Forfatteren følger sine Redegørelser for hver enkelt Ministers Holdning frem til den endelige Afgørelse. Dramatiken i det endelige Sammenstød af Meninger bliver paa denne Maade borte. Hver Flod løber ud i Havet for sig, de samler sig ikke i en Hovedstrøm med de sammenflydende Vandmassers Vælde. Det er navnlig en Svaghed i et Værk, der, som sagt, øjensynligt vender sig til et større Publikum, og den er mærkelig, fordi Forfatteren afgjort har Evne for fængslende Fortælling, men den begrænses til Enkeltbegivenheder.

Nu er alt dette imidlertid ikke sagt af den Grund, at »han

er for stor og aparte — — og saa skal han nosles», som det hedder hos H. C. Andersen. Der er nemlig ingen Tvivl om, at Ællingen i dette Tilfælde er en Svaneunge. Man standser blot uvilkaarligt ved det »aparte» og prøver at gøre Fordele og Fejl ved Stofbehandlingen op; thi Fordele har den. Vi faar en Række smukke og sammenhængende, ganske fortræffelige Menneskeskildringer med kloge og psykologisk indsigtsfulde Bemærkninger, og glipper Sammenhængen maaske undertiden for andre end faghistoriske Læsere, saa er det ogsaa en given Sag, at den vil staa betydelig klarere for dem, der kender noget til Perioden, efter at de har læst Jens Arup Seips Redegørelse. Billedet af den norske Forfatningskamp vil faa en ganske anden Farve og Dybde. Bogen bliver selvsagt ikke det sidste Ord om disse Spørgsmaal. Ovenfor er der peget paa, hvad der muligvis kunde bemærkes om Birch-Reichenwalds Forhold. Forfatteren er maaske ogsaa, med al Kritik, lidt for imponeret af Fr. Stang. Han var, hedder det (S. 109), ikke »noen funksjonær-natur. Han synes skapt til politiker i den store stil». Det forekommer noget stærkt, naar det drejer sig om en saa smalsporet Personlighed som Stang. Men hvad forstaar man iøvrigt ved en »Politiker»? Ordet misbruges naturligvis tit som alle den Slags Ord, og man skal ikke hænge sig i Gloser, men Spørgsmaalet melder sig her, hvor Betegnelsen benyttes i saa bestemt Modsætning til noget andet. Vi er imidlertid paa langt sikrere Grund, naar det gælder, hvorvidt den Stang, som var Minister 1845—54, virkelig er saa forskellig fra ham, der vendte tilbage i 1861. I en vis Forstand var han det. Fr. Stang »konservativiseredes» i Aarenes Løb som næsten alle Liberalismens Mænd, men ligger Forskellen paa hans to Ministerperioder ikke væsentligt udenfor ham selv? Under den første havde han Udviklingen med sig; under den anden løb den fra ham, og egentlig nærmer Docent Seip sig en lignende Opfattelse i det Kapitel, hvormed han slutter Bogen.

Det ser i det hele ud, som om Forfatterens Forstaaelse er vokset under Udarbejdelsen. Den blev sikkert større endnu, hans Udsyn fik utvivlsomt mere Perspektiv, hvis han engang kom noget paa Afstand af norske Forhold. Verden »strækker sig langt paa den anden Side Haven, lige ind i Præstens Mark», for stadig at tale med H. C. Andersen. Og den strækker sig for Resten noget videre endda. Men med alt, hvad der kan indvindes, hvor er der Fremtid i et Værk som »Et regime foran undergangen».

Erik Møller.